

ธรรมหล่อเลี้ยงใจ

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๕

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากคต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจภาวนา ภาวนาเอาใจของตัวเองนะ เวลาใจ ไม่มีใครเป็นเจ้าของ คู่สัตว์ สัตว์ไม่มีเจ้าของ สัตว์ป่าเขาต้องพยายามเอาตัวรอดของเขา สัตว์มีเจ้าของ เห็นไหม มีฟาร์ม มีเจ้าของเขาเลี้ยงสัตว์ที่เขาดูแลของเขา เขารักษาของเขา เขาถนอมของเขานะ นี่สัตว์มีเจ้าของ ใจเรามีเจ้าของ ใจเรามีผู้ดูแล เห็นไหม “สติ” สติต้องดูแลหัวใจของเรา แล้วสติมันเกิดมาจากไหน? สติไม่ใช่จิต จิตคือธาตุรู้ คือความรู้สึก ความรู้สึกเวลามันเปลว ความรู้สึกก็มีอยู่นะ คนเราเปลว คนเราเหม่อลอย ไม่มีจิตหรือ? จิตก็มีอยู่ เวลาขาดสติ

แต่ถ้ามีสติ “สติ” สติมาจากไหน? สติเกิดจากจิต ไม่ใช่จิต ถ้าสติเกิดจากจิต สติเป็นจิต สติมีความรู้สึกตลอดเวลา สติต้องอยู่กับเรา เราจะไม่เปลว นี่เราเปลวนะ เราเปลว แล้วเวลาฝึกฝนไป มีสติ มหาสติ สติอัตโนมัติ สติอัตโนมัติหมายถึงตัวที่จิต ตัวจิตมันเป็นพลังงาน การที่ขยับจะพร้อมเสมอเลย แต่ขณะที่ความเป็นอัตโนมัติมันเสวยอารมณ์ อารมณ์เป็นขั้น อารมณ์เป็นความรู้สึกเหมือนปลั๊กไฟ ถ้าปลั๊กไฟ ตัวที่เสียบปลั๊กไฟ ถ้าปลั๊กไฟมันหลวมไฟมันไม่ผ่าน

นี่ไงที่บอกว่า “ถ้าอัตโนมัติ ทำไมพระอรหันต์ ทำไมยังเปลว”

ไม่เปลว ไม่เปลวขณะที่ความทุกข์ ความไม่พอใจเกิดขึ้น มันสะท้อนจิตทันทีเลย แต่ขณะที่ออกมาเป็นขั้นเหมือนเราต้องเสียบปลั๊กไฟออกไป พลังงานต้องออกไป นี่เสวยอารมณ์อย่างนั้น ตัวพลังงานของจิต จิตที่มันเสวยอารมณ์ เสวยอารมณ์คือผ่านขั้น เพราะผ่านขั้น ขณะที่ผ่านขั้นหรือไม่ผ่านขั้น ตรงนี้มันทำให้ผิดพลาด ความผิดพลาดนี้ไม่เป็นทุกข์ เพราะไม่มีเจตนา ไม่มีความรู้สึก ไม่มีความรับผิดชอบ

ถึงบอกว่าผู้ที่สิ้นกิเลสแล้วไม่มีกรรมใด สิ่งที่ไม่มีการ ไม่มีเจตนา ความเป็นอย่างนั้นไม่มี
นี้ความรู้สึกอย่างนี้เกิดขึ้นมา เห็นไหม นี่สัตว์มีเจ้าของ

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารธนาเป็นพระโพธิสัตว์นะ เป็นพระโพธิสัตว์
ชีวิตต้องดำเนินไป สิ่งมีชีวิตต้องดำเนินไป เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว
บุพเพนิวาสานุสสติญาณ พระเวสสันดร สิ่งทีพระเวสสันดร ขณะที่พระเวสสันดรนั้นบุญกุศล
มากมายมหาศาลเลย เพราะเป็นชาติสุดท้าย ชาติสุดท้ายสละกัณหา ชาติ สิ่งทีสละนะ สิ่งนี้มัน
เป็นความทุกข์ใหม่? มันเป็นความทุกข์ แต่ถ้าบารมีเต็มละ สิ่งทีบารมีเต็มหมายถึงพอใจทำ แต่ทำ
ขณะที่มันเกิดความรู้สึกอย่างนั้น นี่ไฟ ไฟสิ่งทีทำอาหารนะ ถ้าไฟอ่อน อาหารนั้นก็สุกไม่ได้ ไฟ
พอดีอาหารก็สุกได้ แต่ถ้าไฟแรงเกินไปอาหารก็ไหม้ นี่ชีวิตดำเนินไปอย่างนี้ ต้องมีสิ่งทีดำเนินไป
รักษาไฟ

พระโพธิสัตว์ เห็นไหม คุณิ คุณพระโพธิสัตว์ทีปรารธนาเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ
เจ้าสมความปรารถนาก็มี ไม่สมความปรารถนาก็มี คุณแบบหลวงปู่มั่นลิ หลวงปู่มั่นท่านเล่าไว้กับ
ลูกศิษย์ลูกหาฟังว่าท่านก็ปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ ท่านก็ปรารถนาเป็นองค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า ขณะที่มาบวชเป็นองค์หลวงปู่มั่น เวลาประพฤติปฏิบัติเข้าไป เวลาจิตสงบเข้า
ไป ออกวิปัสสนาจะยกขึ้นพิจารณาภายใน วิปัสสนาโดยกิเลสนะ ถ้าวิปัสสนาไปโดยกิเลส เริ่มต้น
ตั้งแต่ยังไม่ละพระโพธิสัตว์ วิปัสสนาไปมันส่งออก มันไม่กลับเข้ามาทำลายกิเลส

ขณะที่ออกมา ออกมาเราก็ยังเหมือนเดิมๆ จนคิด “สิ่งนี้เป็นเพราะเหตุใด?” แล้วเวลาจะเอา
เข้าจริงๆ มันอวลอวรณ์กับความรู้สึกจากภายใน ถึงต้องลาพระโพธิสัตว์ สิ่งทีลาพระโพธิสัตว์
เพราะสิ่งนี้เป็นอำนาจวาสนา...ไฟ ไฟทีใครอุ่นอาหาร ไฟทีให้ความอบอุ่น ไฟทีจิตทำคุณงาม
ความดี การดำรงชีวิต การศึกษาไป นี่ธรรมหล่อเลี้ยงใจใจ ธรรมหล่อเลี้ยงเรานะ ชีวิตเราก็มีธรรม
หล่อเลี้ยงเรามา เพราะมันมีความหวัง ความหวังนะ ถ้าเป็นตัณหา วิภวตัณหา สิ่งทีเป็นตัณหาความ
ทะยานอยากนี่เป็นกิเลส แต่ถ้าเป็นความหวังละ เราหวังดี เราทำคุณงามความดี อันนี้เป็นกิเลสหรือ

สิ่งทีเป็นกิเลส นี่ไฟทีมีคุณประโยชน์ไฟ สิ่งทีมีคุณประโยชน์จะช่วยให้ชีวิตเราสมความ
ปรารถนา เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทีบึงกรพยากรณ์ว่าจะเป็้องค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าชื่อว่าสมณโคดม “ชื่อว่า...” ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพยากรณ์แล้วจะ

กลับไม่ได้ จะต้องไปถึงที่สุด สิ่งนี้ไฟจะรักษาไป คุณงามความดีรักษาไป ความหล่อเลี้ยงของใจ
ธรรมจะหล่อเลี้ยงไป

แม้แต่เป็นพระเวสสันดร ขณะที่ชูชกมาขอค้นหา ซาติ แล้วตีต่อหน้า นี่มีความรู้สึกละ
เพราะอะไร ลูกใครไม่รัก รักทั้งนั้นนะ แต่เพราะสิ่งนี้มันทำได้ยาก สิ่งที่ได้ยาก ถ้ามีความ
บากหมาง ความอยากจะเสียดละ อันนั้นอีกเรื่องหนึ่ง แต่ไม่ยากเสียดละ แต่ชูชกมาขอ สิ่งขอ
เพราะบำเพ็ญบารมีทาน สิ่งเสียดละไป เสียดละมันก็กลับมา นี่ผลของกิเลสใจ ถ้ายังไม่เป็นธรรม
อริยุบคุณคลณะ จะเป็นสภาวะแบบนี้

เรายังเป็นปุถุชน ถ้าปุถุชน พระโพธิสัตว์เป็นปุถุชนแต่มีบารมี สิ่งที่มีบารมีก็ยังสะท้อน
หัวใจ สร้างสมไป แล้วเราย้อนกลับมาที่เรา เราเป็นใคร สิ่งที่เราเกิดมาเป็นมนุษย์ แต่พบ
พระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาเพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้รู้ก่อน เวลาเกิดองค์
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดได้ยาก เพราะการดำรงชีวิตนี้แสนยาก การดำรงชีวิต ทำความดี
ต่อเนื่องนะ

ในปัจจุบันนี้ชาวพุทธเราบอกว่า “ถ้าตายไปแล้ว ขอให้เกิดทันพระศรีอริยมตไตรย” นี่
เวลาคิดคิดได้อย่างนี้ เพราะอะไร เพราะธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พุทธพยากรณ์
เอาไว้ถูกต้อง เพียงแต่เราไปถูกต้องข้างหน้าใช่ไหม ว่าต้องเป็นอย่างนั้น เป็นอย่างนั้น แล้วเรา
ประพฤติปฏิบัติ เราว่าเราจะเป็นอย่างนั้น เหมือนกับเราปรารถนาอยากเป็นเศรษฐี แล้วเราไม่ได้
ทำงานเลย เราอยากเป็นเศรษฐี เราจะเป็นเศรษฐีได้ไหม

คนจะเป็นเศรษฐีต้องขยันหมั่นเพียร ขยันหมั่นเพียร ถ้ากรรม ไม่ประสบความสำเร็จก็มี
ประสบความสำเร็จก็มี ประสบความสำเร็จเพราะอะไร เพราะมีอำนาจาสนาหนึ่ง เพราะมีวิริย
อุตสาหะ เพราะมีสติ เพราะมีปัญหาปรึกษาผลประโยชน์ของตัว นี่การเก็บรักษาสมบัตินะ ถ้าเราไม่
เก็บรักษาสมบัติ เราหาขนาดไหน มันก็สุรุ่ยสุร่าย ก็หมดเหมือนกัน นี่แต่ถ้าเรารักษาของเรา เรา
หามาอย่างน้อยก็สะสมเป็นเศรษฐีได้ จะไปพบพระศรีอริยมตไตรยก็เหมือนกัน เราจะสร้างบุญ
กุศลของเราขนาดไหน จะไปเป็นสหชาติเกิดพร้อมกับพระศรีอริยมตไตรย นี่เพราะชาวพุทธเรา
คิดเอาเอง เราว่าเอาเอง แล้วปรารถนาเอง

แล้วปัจจุบันนี้ธรรมและวินัยที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้ พระศรีอริย
มตไตรยก็จะตรัสอย่างนี้ พระศรีอริยมตไตรยก็จะรับรู้อย่างนี้ เหมือนกับเราในปัจจุบันนี้ ร่างกาย

เราแข็งแรง เราจะไม่ทำงาน ว่าอีกสักแถมแล้วเราจะมาทำงาน เอาไว้เราตายแล้วเกิดใหม่
ค่อยทำงาน เห็นใหม่ ตายแล้วเกิดมาใหม่ ก็ตายแล้ว ตายแล้วไปเกิดพบพระศรีอริยมตไตรยใน
สิ่งที่คิดไป

แต่ขณะที่พระโพธิสัตว์กับที่ธรรมหล่อเลี้ยงไปจะคงเส้นคงวา ชีวิตจะสูงขึ้นเหมือนจรวด
ยิงขึ้นบนอวกาศ มันจะทะยานขึ้นที่สูงตลอด แต่ชีวิตของเรา เห็นใหม่ คุณในปัจจุบันนี้อารมณ์เรา
ปกติใหม่ เจอสิ่งที่ล่อลวง เจอสิ่งที่มีแรงดึงดูด เราพอใจใหม่ แล้วเราจะดำรงความดีของเราไป
อย่างไร แล้วจะพบพระศรีอริยมตไตรยได้อย่างไร ถ้าจะพบพระศรีอริยมตไตรย มันต้องทำคุณ
งามความดี

กุศลทำให้เกิดดี อกุศลทำให้เกิดในนรกอเวจี ทำให้เกิดทุกข์เกิดยาก แล้วมันเกิดดับ เกิดมา
มันเกิดๆ ดับๆ ในหัวใจเราตลอดเวลา นี่ต้องอาศัยธรรมหล่อเลี้ยงจิตนะ ถ้าธรรมหล่อเลี้ยงจิต จิต
ของเราที่ธรรมหล่อเลี้ยงไป คุณอย่างองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะธรรมหล่อเลี้ยงมานะ
เป็นพระโพธิสัตว์ทุกข์ยากขนาดไหน

สิ่งที่ยืนยันกับใจดวงนี้ เพราะมีสติ เพราะสัตว์มีเจ้าของ มีสติ เวลาเราทำสิ่งใดที่เป็นบาป
อกุศลมันสะท้อนหัวใจนะ มันเหมือนกับเรารู้สึกตัวแล้วเราทำสิ่งนั้นไม่ได้ แต่ถ้าเป็นกิเลส เห็น
ใหม่ แล้วจิตของเรา ใจของเราอ่อนแอ เจอสิ่งใดเราก็ก้าวไป ผัดวันประกันพรุ่ง ผัดวันประกันพรุ่งว่า
เมื่อนั้น เมื่อนั้น สิ่งทีเมื่อนั้น ผัดวันประกันพรุ่ง จนการประพฤติปฏิบัติ...

ร่างกายแข็งแรงนะ ในปัจจุบันนี้ร่างกายแข็งแรง แล้วโอกาสก็มี นี่ธรรมวินัยขององค์
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สิ่งนี้มีอยู่ไง พระศรีอริยมตไตรยก็ตรัสรู้อย่างนี้เหมือนกัน แล้วใน
ปัจจุบันนี้อยู่กับเรา ของอยู่กับเรา ปัจจุบันไม่เอา จะไปเอาอนาคต จะไปส่ง คิดไปถึงอนาคต นี่
กิเลสมันผลักไส นี่กิเลสอย่างละเอียดนะ จะว่าสิ่งที่ทำคุณงามความดีผิดได้อย่างไร สิ่งที่คุณงาม
ความดีต้องถูกสิ เราปรารถนาดี สิ่งทีปรารถนานะ นี่พระพุทธเจ้าอริยฐานบารมี บารมี ๑๐ ทศ สิ่ง
ที่แรงปรารถนา ปรารถนาแล้วต้องทำ สิ่งทีปรารถนาคือเป้าหมาย เหมือนนักธุรกิจเขา เขาจะมี
เป้าหมาย แล้วเขาพยายามถึงเป้าหมาย ทะลุเป้าหมายก็มีนะ วงการธุรกิจ

แต่ถ้าธรรมนะ ถึงที่สุดแล้วไม่ทะลุ ถึงที่สุด เวลาถึงที่สุดของธรรม นี่เสมอกัน ไม่มีใครยิ่ง
หย่อนกว่ากัน ไม่มีใครนิพพานเหนือนิพพานหรือ นีพพานคือนิพพานเหมือนกัน แต่ถ้าต่ำกว่านั้น
ต่ำกว่านั้นแล้วแต่โศดาบัน สกิทาคามี อนาคามี แล้วแต่จิตใจอำนาจวาสนาของเราจะทำได้

สูงส่งขนาดไหน นี่ก็ธรรมมีใจ สิ่งนี้มีอยู่เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศนาวันนีวน อาสาพหุชา เทศนากับปัญจวัคคีย์นะ พระปัญจวัคคีย์เคยอุปัฏฐากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาด้วยกัน แล้วเห็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าละจากการทรมานตนใจ แล้วออกมาเสวยภัตตาหาร แล้วประพฤติปฏิบัติถึงที่สุด

นี่ความเห็นต่างกันใจ ความเห็นขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่สร้างสมบุญญานิกการมาเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้เองโดยชอบ เพราะขณะที่ตรัสรู้เองโดยชอบย้อนกลับมาแล้วเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์ เห็นใหม่ บอกกับปัญจวัคคีย์ “เธอได้เคยยินดีไหม ถ้าเราไม่สิ้นกิเลส เราก็ไม่เคยบอก ปัจจุบันนี้เราเป็นพระอรหันต์ เธอเคยได้ยินคำนี้ไหม” ปัญจวัคคีย์ถึงได้เงี้ยวหลงฟังนะ

นี่ความเห็นใจ ความเห็นของปุถุชนกับความเห็นขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเห็นใหม่ นี่ฟังธรรม ฟังธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมจกๆ ประกาศวันนี้ สิ่งนี้คือว่าธรรม ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรมจกๆ เทวดาส่งข่าวขึ้นไปเป็นตอนๆ ขึ้นไป จักรได้เคลื่อนแล้ว สิ่งที่จักรได้เคลื่อนย้อนกลับไม่ได้ ย้อนกลับไม่ได้เพราะอยู่ที่ธรรมจักรที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศน์นั้นนะ ธรรมจักรในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้สำคัญกว่า ธรรมจักรกับกงจักรใจ

เรานี่ถ้าพูดถึงเราศึกษาธรรมจกๆ ในพระไตรปิฎกย้อนความคิดของเรา กิเลสของเรามันเป็นกงจักรนะ กงจักรเข้ามาทำลายเรา ทำลายตรงไหน มันสงสัยไปหมดเลย มันไม่เข้าใจ มันไม่มีวิฤติภาวะใจ แต่ทำไมเวลาเทศน์ให้ปัญจวัคคีย์ฟัง ทำไมพระอัญญาโกณฑัญญะมีดวงตาเห็นธรรมล่ะ เพราะสิ่งที่พระปัญจวัคคีย์ได้ธรรมหล่อเลี้ยงใจมา คือสร้างสมบุญญานิกการมา

ถ้าสร้างสมบุญญานิกการมาเราสังเกตได้ไหม เด็กบางคนพูดว่าง่ายสอนง่าย เด็กบางคนพูดว่ายากสอนยาก แล้วการว่ายากว่าง่ายนี่ก็เป็นกาลเวลาด้วย บางเวลาที่ง่าย บางเวลาที่ยาก จิตของเขาก็ลุ่มๆ ดอนๆ แต่เด็กบางคนนะว่าง่ายแล้วเป็นคนเสมอต้นเสมอปลายตั้งแต่ต้นจนจบ สิ่งนี้เกิดมาจากไหนล่ะ? สิ่งนี้สร้างสมบุญญานิกการมาใจ ถ้าจิตมีอย่างนี้ เห็นใหม่ ลัจจะ

วันอาสาฬหบูชา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศนาว่าการ แล้วพรุ่งนี้เป็นวันเข้าพรรษา วันเข้าพรรษานี้ตั้งลัจจะ ลัจจะตัวนี้ ถ้าตั้งลัจจะ เห็นใหม่ ครูบาอาจารย์เราขณะที่ตั้ง

ตั้งจะถือชุกควัตร ตั้งที่ถือชุกควัตรเพื่ออะไร? เพราะตั้งใจเพื่อขัดเกลากิเลส ขณะที่ตั้งใจนะฮึกเหิมมาก แต่ขณะที่วันเวลา กาลเวลากินสรรพสัตว์ทั้งหมดเลย

นี่ก็เหมือนกัน เวลาเคลื่อนไปเป็นวัน เป็นเดือน ขณะที่ทุกข์ยาก ขณะที่ออกบิณฑบาต การครองชีพเลี้ยงชีวิต มันก็ต้องเป็นไปตามกรรม ผู้ที่มีอำนาจวาสนาก็ได้ตามอำนาจวาสนา ผู้ที่ทุกข์จนเจ็บใจ แล้วก็ล้มเลิก นี่ตั้งจะล้มเหลวไง ถ้าตั้งจะล้มเหลว ตั้งจะ แม้แต่ตั้งตั้งจะยังล้มลุกคลุกคลานเลย

สิ่งนี้ครูบาอาจารย์ถึงพาทำ พาทำให้เราตั้งตั้งจะของเรา ถ้าว่าเรื่องกิเลสนะ มันเป็นความขัดข้อง เป็นความวุ่นวายไปทั้งนั้นเลย ยิ่งตั้งกติกากับเราขนาดไหน มันก็เป็นเรื่องสิ่งที่เข้ามาเป็น... แต่ถ้ามันเป็นสิ่งที่มันสะดวกสบาย เห็นใหม่ จะนอนจมกับกิเลส จะเลี้ยงปากเลี้ยงท้องด้วยความอิมหิมิพิมันนะ อิมหิมิพิมันทางโลกเขาว่ากันอย่างนั้นนะ ความสุขของเขาคือการกินอิมนอนอุน่อกินอิมนอนอุน่เพื่อแสวงหา กลัวจะขาดแคลนถึงได้สะสมกัน สะสมนะ

แต่ถ้ามันเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ เป็นอำนาจวาสนา เป็นบารมีของเรา อย่างนั้นไม่ได้สะสมมันเป็นเองไง มันมี มันเป็นเอง เราที่รักษาของเรา แต่ถ้าสิ่งที่สะสมคือตัดหาความทะยานอยาก กิเลสมันแบ่งได้เป็น ๒ นะ กิเลสหมายถึงว่าสิ่งที่ไม่เป็นอย่างนั้นแล้วเดือดร้อน ถ้าเราคิด เราทำธุรกิจ เราทำหน้าที่การงานของเราแล้วประสบความสำเร็จ ไอนั้นเป็นกิเลสหรือ? มันเป็นเรื่องที่เราทำมาไขใหม่ สิ่งนี้มีอยู่มันก็เป็นสภาวะแบบนั้น สิ่งนี้ไม่ใช่กิเลสหรอก แต่ที่มันไม่เป็นอย่างนั้นแล้วเราพยายามให้เป็น เราเดือดร้อนเรา นั่นละมันทำลายตน กิเลสหมายถึงว่าสิ่งที่ทำให้เราเดือดร้อน กิเลสไม่ใช่ว่าความเดือดร้อน ถ้าไม่ใช่ว่าความเดือดร้อน ถ้ากิเลสมันหยาบ มันก็ว่า “จันไม่เดือดร้อน เพราะจันพอใจ” นี่กิเลสหยาบ กิเลสละเอียดคนหัวใจต่างๆ ไม่เหมือนกัน วุฒิภาวะอย่างนี้มา

พระปัญญาวัคคีย์พึงธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงมีดวงตาเห็นธรรม เวลาแสดงธรรม พระปัญญาวัคคีย์ ๕ องค์ แต่พระอัญญาโกณฑัญญะรู้ก่อน นี่วุฒิภาวะของพระปัญญาวัคคีย์ก็ไม่เท่ากัน เพราะการสั่งสมบุญญาธิการไม่เหมือนกัน สิ่งที่จะสั่งสมบุญญาธิการ เพราะอะไร เพราะธรรมหล่อเลี้ยงใจมาต่างกัน

ธรรมที่หล่อเลี้ยงใจในปัจจุบันนี้ เราก็พยายามหล่อเลี้ยงเรา หล่อเลี้ยงใจของเราเพื่อจะให้หัวใจของเราแทงทะลุออกจากอวิชชา เปลือกไข้ไข้ ไข้ มันต้องทำลายฟองไข้ออกมา มันถึงจะเอา

ตัวมันรอดได้ ถ้ามันไม่ทะลุฟองไข่ออกมา มันก็ไม่เกิดเป็นไก่ แต่มันมีเชื้ออยู่ในนั้นแล้วมันก็ตายไป เห็นไหม นั่นเป็นสิ่งที่ป็นวัตถุนะ

แต่ถ้าหัวใจละ นี่มันบีบคั้นนะ ความทุกข์มันบีบคั้น บีบคั้นนัก มันขังมา ๒ ชั้นนะ หัวใจของเรามันขังอยู่ใต้ผิวหนังนี่ เพราะหัวใจของเราอยู่ในร่างกายนี้ มันตั้งอยู่ใต้ผิวหนัง แล้วเรากลับแค่นึกใหม่ อัดอัดใหม่? เรากลับแค่นึกอัดในหัวใจถ้ามันอยู่ในใต้ผิวหนังนี่นะ แต่ถ้ามันกลับแค่นึกในความคิด เห็นใหม่ ชั้น เราคิดถึงได้รอบโลกเลย นี่สิ่งที่รอบโลกมันก็อยู่ในวงจรของชั้น อยู่ใน การควบคุมของชั้น ๕ สิ่งที่ชั้น ๕ คือสติความรับรู้ของสมองที่มันสะสมมา มันถึงสร้างความเดือดร้อนให้กับใจ อย่างนี้มันเป็นสิ่งที่หล่อเลี้ยงในชีวิตใจ

ในชีวิตเรามีการหล่อเลี้ยง หล่อเลี้ยงชีวิต แต่ธรรมถ้าหล่อเลี้ยงเรานะ เราต้องแสวงหาของเรา หาเวลา หาโอกาส มีศรัทธา มีความเชื่อ ออกเป็นนักรบ ออกประพฤติปฏิบัติ หน้าที่การงานของโลกก็เป็นหน้าที่การงานของโลก หน้าที่การงานของใจ เราต้องหาให้เรา ถ้าหาให้เรามันก็พอใจทำ นี่สิ่งที่พอใจทำ หัวใจเกิดขึ้นอย่างนี้ สติเกิดอย่างนี้ แล้วเราสร้างสมสติขึ้นมา สร้างสมสติเห็นใหม่ สติ ถ้าเราสร้างฝึกฝนไป มันจะควบคุมใจได้ ถ้าควบคุมใจได้ ใจจะสงบเข้ามา

สิ่งที่การกระทำของเรา เห็นใหม่ นั่งสมาธิ เดินจงกรม ถ้ามีสติ สิ่งนั้นก็ป็นสัมมาทิฐิ ความเห็นถูกต้อง ถ้าเป็นมิจฉาละ นั่งสมาธิเหมือนกัน ฟุ้งซ่านไปหมดเลย สิ่งทีกิเลสเราในหัวใจ มันอยู่ในความรู้สึกมันพาให้ใจนี้เป็นมิจฉาทิฐิ มันคิดแปลกแยกกับธรรมะใจ ถ้ามันคิดแปลกแยกกับธรรมะ เห็นใหม่ “ผู้ใดเห็นธรรม สมควรแก่ธรรม” สมควรแก่ธรรมนะ จิตมันสมควรแก่ความสงบ มันก็สงบได้ จิตมีปัญญาขึ้นมามันก็ใคร่ครวญมันได้ แต่ถ้ามันไม่สมควร เราจะทำอย่างไรก็ไม่สมควร ผลไม่มันไม่แก่ เต็มมาหรือว่าเราไปสอยมา มันก็เน่าเสีย

นี่ก็เหมือนกัน เราพยายามจะบังคับให้เป็นใจ “จิตใจต้องเป็นอย่างนี้ ทำความสงบก็อยาก ให้สมความปรารถนา” สิ่งที่ว่าป็นความหวัง เห็นใหม่ ป็นความหวังไม่ใช่กิเลสตัณหา ตัณหาเป็นสมุทัย แต่ถ้ามันเป็นความดี สิ่งที่เป็นความดีต้องการ แต่ขณะที่เป็นความดีนะ นี่มันหยาบ มันละเอียด สิ่งที่เป็นของหยาบๆ ไม่ผิด แต่พอมันละเอียดเข้ามา สิ่งทีหยาบ “มรรคหยาบฆ่ามรรคละเอียด” ของวัตถุทีใหญ่จะเข้าไปเก็บในห้องทีเล็กไม่ได้ ห้องทีเล็กวัตถุทีเราไปเก็บก็ต้งสมควรแก่ห้องนั้น สถานที่เก็บนั้น

จิตก็เหมือนกัน เวลาความคิดพุ่งออกไป ความคิดของเรามันซ่อนออกไป ถึงว่าถ้าค้นหา ซ่อนค้นหาไป ความหวังที่ดี มันเป็นที่ว่าเป็นมรรค สิ่งที่เป็นประโยชน์ แต่ก็ต้องให้สมควร กับมัน ผู้ใดปฏิบัติเห็นใหม่ ผลไม้ก็ต้องให้แก่ สิ่งให้แก่ จนแก่ค้ำขี้เลย หรือถ้ามันแก่แล้วมันหลุด ออกจากขี้

สิ่งที่เรามาประพฤติปฏิบัติก็เหมือนกัน สมควรแก่กรรมใด ตั้งสติ สิ่งที่เป็นความทุกข์ สิ่งนี้ เป็นสัจจะความจริง คนเกิดมาทุกข์หมด เรามีโอกาสมากกว่าเขา เป็นความทุกข์อย่างนี้เพื่อจะพ้น จากทุกข์ พ้นทุกข์ด้วยสติใจ พ้นทุกข์ด้วยความพอใจ พ้นทุกข์ด้วยการขับเคี่ยวกับกิเลส จะเป็นคนที่ประเสริฐขึ้นมา

คนไม่ทำอะไรเลย เลย นอนจมกับกิเลส แล้วจะเอาแต่กรรมดี...ใช่ ทำบุญกุศลได้บุญกุศล มากแต่ไปเกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม แล้วก็เวียนกลับมา สิ่งที่ยวนกลับมา เราปรารถนา อย่างนี้หรือ ถ้าเราไม่ปรารถนาอย่างนี้นะ สิ่งที่เราสร้างสม สิ่งที่ทำคุณงามความดีก็เป็น ผลประโยชน์กับเรา สิ่งนี้เป็นผลประโยชน์นะ คุณี คุณเวลาพระอรหันต์ พระสีวลีเป็นพระอรหันต์ เหมือนกัน ทำไมลาภสักการะมหาศาลเลย เพราะท่านได้สะสมมา

พระอรหันต์ในสมัยพุทธกาลทุกข์ยากก็มีนะ เป็นพระอรหันต์ทำไมทุกข์ยาก? คำว่า “ทุกข์ ยาก” ทุกข์ยากแบบสมมุติ แบบโลกใจ บิณฑบาตมาฉันขาดแคลนก็มี แต่หัวใจ พระอรหันต์จะ ทุกข์ได้อย่างไร แต่ขณะที่ไม่ทุกข์ คุณเวลาที่ว่าพระอรหันต์ที่ฉันข้าวไม่เคยอึดเลย พระสารีบุตรไป เยี่ยมต้องจับบาตรไฉนนะ เอาบาตรมีของพระสารีบุตรให้ได้ฉัน ถ้าเรามองอย่างนี้ คนกินข้าวไม่เคย อึดแม้แต่มือเดียวตั้งแต่เกิดมา เป็นความทุกข์ใหม่ สิ่งที่เป็นความทุกข์เพราะกรรมสร้างสมมาอย่าง นี้ แต่อ่านาจาสนาในการที่ประพฤติปฏิบัติจนสิ้นกิเลส มันมหัศจรรย์นะ

คนที่พระอรหันต์ สิ่งที่เราสร้างสมมาเป็นพระอรหันต์ ทำไมเรื่องของการประกอบ สัมมาอาชีพะทุกข์ยากอย่างนั้น พาหิยะพึงธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคนเดียวเป็น พระอรหันต์เลย ขอบวชไป องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “เธอไม่มีบริวาร ต้องไปหา บริวารก่อน” ขณะที่เดินไปหาบริวารก่อน แม่โคอ่อนขวิดจนตายเลย เป็นพระอรหันต์แล้วบริวาร ๘ หาไม่ได้ไง นี่สิ่งนี้เพราะการทำ การสร้างสมมาอย่างนั้น

สิ่งที่เรื่องโลกๆ เรื่องความเห็นเป็นโลก ถ้าเรามองอย่างนั้นมันเป็นเรื่องความทุกข์ ถ้าอย่าง นั้น เราเป็นคฤหัสถ์เราถึงไม่เข้าใจความเป็นไปของพระอรหันต์ไป ว่าพระอรหันต์ สิ่งใดที่เป็น

ความสุขโดยเป็นวิมุตติสุข สิ่งใดที่เป็นเรื่องของโลก พระอรหันต์ก็มีการอาบเหงื่อต่างน้ำ การทำงานก็เหมือนกัน ถ้าออกกำลังก็เหมือนกัน สิ่งเหมือนกันคือขั้น ๕ คือสถานะของมนุษย์

มนุษย์ใจ เกิดมาเป็นมนุษย์ คุณิ อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เกิดมาเป็นมนุษย์เหมือนกัน แล้วเทศนาว่าการ ทำไมเทวดามาฟังธรรมละ ทำไมสั่งสอนเทวดาได้ละ เพราะอะไร เพราะสถานะของเกิดในวิภวภูมิตะ มโนอาศัยบุญพาเกิด อาศัยบุญกรรมพาเกิด แต่ขณะที่เกิดในธรรม สิ่งที่เกิดในธรรมมันเป็นเรื่องของอริยสังขาร มันเป็นเรื่องของความจริง ดูเราเกิดในท้องพ่อท้องแม่ เราจะรู้ตัวเราไหม ปฏิสนธิกรรมภักข์ของมารดา นอนอยู่ในครรภ์นั้น ๙ เดือนออกมา คลอดออกมายังไม่รู้ว่าคลอดวันไหนเลย ขณะที่พ่อแม่ต้องบอกใช้ไหม ไปคลอดที่ไหนเขาก็จดเวลาไว้ว่าคลอดวันนั้นๆ

แต่อริยภูมิไม่เป็นเช่นนั้น อริยภูมิจะมีสติตลอดเวลา จิตจะสงบเข้ามาขนาดไหน จะวิปัสสนาอย่างไร เห็นไหม ขณะที่จิตที่กิเลสขาดออกไปจากใจ นี่เกิดซึ่งๆ หน้า เกิดสติพร้อม ปัญญาพร้อม เห็นการเกิดของจิต เห็นความเปลี่ยนแปลงของจิต จิตมีความเป็นไปสภาวะแบบนั้น เป็นพระโสดาบันอย่างนี้ก็เข้าใจสถานะของพระโสดาบัน พระโสดาบันเป็นอย่างนี้เองหนอ คุณนางวิสาขา เป็นพระโสดาบันตั้งแต่อายุ ๗ ขวบ มีครอบครัว มีบุตรเหมือนกัน พระโสดาบันนี้ ความเห็นถูกกับเรื่องของร่างกาย ความเห็นถูกกับเรื่องสถานะของร่างกาย เพราะร่างกายสภาวะแบบนั้น คุณิ คุณนางวิสาขา อยู่อย่างนั้นจนตายไป ไม่แก่ไม่ชราภาพเลย เพราะไม่ได้ติดข้องกับงานสถานะภาพของมัน นี่สถานะของการเกิดใจ

เราเกิดโดยกรรมนะ เกิดโดยสถานะไปเกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม เราก็ไม่รู้ เป็นเทวดาแล้วมาจากไหน เกิดมาอย่างไร ขณะที่อยู่ในชั้นของเทวดา อาหารทิพย์ สิ่งที่เป็นทิพย์วัดกันด้วยคุณภาพของอาหาร ด้วยแสง นี่มีวาสนาหรือไม่มีวาสนา อย่างนี้มันก็ยังต่างกัน ไปเกิดเป็นเทวดาก็ยังมีชั้นชั้น ไปเกิดเป็นพรหมก็มีชั้นชั้น อายุต่างกัน ความเป็นอยู่ต่างกัน มันก็เป็นสภาวะอย่างนั้น ไม่รู้อะไรเลย ไปเกิดในวิภวภูมิตะ เพราะกรรมพาเกิด

แต่ถ้าธรรมพาเกิด เห็นไหม เพราะเราเชื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราเป็นคนมีวาสนา...ความเชื่อสำคัญมาก เพราะความเชื่อจะทำให้การกระทำของเราจงใจ ถ้ามันไม่มีความเชื่อเริ่มต้นเราไม่มีความเชื่อแล้วเราฟังเทศน์แล้วเราประพฤติปฏิบัติ แล้วถ้าสมควรแก่ธรรม เหมือนกับสิ่งที่ผลไม่มันแก่ มันเป็นไปสภาวะของเขา นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราปฏิบัติไป ถึงจะไม่เชื่อ

แต่จิตมันสงบได้ สิ่งที่สงบมันเป็นการยืนยันกับจิตนะ สิ่งที่เราไปประสบต่อหน้าต่อตาของเรา แล้วคนจะบอกว่าสิ่งนั้นไม่มี เราจะเชื่อไหม

สิ่งที่เราเป็นคนจับต้องเอง สิ่งที่เราเป็นคนเห็นเอง สิ่งที่เราเป็นคนประกอบขึ้นมาเอง แล้วเขาบอกว่าสิ่งนี้ไม่มี มันเป็นไปได้หรือ สิ่งนี้มันมีกับเรา จริงกับเรา เพราะเราสะสมขึ้นมา สิ่งนี้ยืนยันขึ้นมา ศรัทธาจะเกิดมาก เห็นไหม ศรัทธา อจลศรัทธา ศรัทธาคลอนแคลนได้เพราะว่ากิเลสมันมีอยู่ไง เวลาศรัทธาต้องมีความเชื่อ มีความมุ่งมั่น เวลากิเลสมันหลอกนะ “เอาไว้นั้นก่อน ทำไปมันจะทำให้เราพิการ ทำไปจะทำให้เราทุพขัยาก” คนเราเกิดมาถ้าถึงที่สุดก็ต้องตายเท่านั้น ถ้าเราเอาตายเข้าแลก จะเป็นพิการ จะเป็นสิ่งใด จะไม่มีอย่างนั้นเลย

พระโสณะ...ไซ้ เป็นผู้ที่มิบารมี เกิดมาฝ่าเท้าอ่อน ฝ่าเท้านี้มามากแล้วเดินจงกรมไง เดินจงกรมจนฝ่าเท้าแตก แตกเพราะอะไร? แตกเพราะอำนาจวาสนา เพราะฝ่าเท้าอ่อนกว่าภิกษุทั่วไปหนึ่ง แต่ขณะเดินไม่ห้อถอยเลย ขณะที่จะเป็นอย่างไร เดินไม่ได้ก็คุกเข่าไป กลิ้งไป นอนไป อยากรู้ก็เอา ขณะที่จับเคลื่อนอยู่ การเคลื่อนไหว การเดินจงกรมอยู่นี้ จิตมันวิปัสสนาไปไง ขณะที่เราจับเคลื่อนอยู่ เช่น เราขับรถ คนขับรถไปบนถนน แต่คนขับรถเขาควบคุมพวงมาลัยอยู่ เขาเห็นถนนของเขา เขายังบังคับรถของเขาไปให้เข้าซ้าย เข้าขวาไป

นี่ก็เหมือนกัน ขณะที่เดินจงกรมไป จิตมันหมุน ความรู้สึกจากภายในมันชำระกิเลส มันหมุนเข้ามา นี่การทำงานมันเป็นสภาวะแบบนั้น สิ่งที่การทำงานมันเป็นสภาวะแบบนั้น ถึงเวลาจะเป็นพระอรหันต์...รู้เห็นชัดเจน ถ้าไม่รู้เห็นชัดเจน นั่นกิเลสหลอก ความเป็นไปนะ “สิ่งนี้เป็นธรรม สิ่งนี้เป็นธรรม” เป็นการคาดหมายทั้งนั้น แต่ถ้าเป็นสัจจะความจริงมันจะเป็นความจริงของมัน สิ่งที่เป็นความจริง สิ่งนี้ถึงว่าเป็นการประพฤติปฏิบัติ การประพฤติปฏิบัตินะ ธรรมหล่อเลี้ยงใจไปเป็นขั้นเป็นตอนนะ ธรรมหล่อเลี้ยงใจ

แล้วขณะที่ใจมันพัฒนาขึ้นมา “ธรรมโอสถ” มันเป็นการถ้าจิตสงบขึ้นมามันมีกำลังมหาศาลเลย ถ้าผู้ใดเจ็บไข้ได้ป่วย เหมือนรถ คูสิ ถ้ารถยางระเบิดไปเส้นหนึ่ง ถ้าสิ่งที่คุณสมบัติเขาดี เขาสามารถจะวิ่งได้อยู่ ยังใช้ประโยชน์ได้อยู่ แต่ถ้าเป็นรถที่ปกติทั่วไป พอยางระเบิด สิ่งนี้พิการแล้วแต่ไปไม่ได้ เห็นไหม อำนาจวาสนาของใจ คนเราเกิดมามีโรคประจำตัว สิ่งนี้โรคประจำตัว แล้วการประพฤติปฏิบัติไปจะเกิดสิ่งที่ทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ แล้วการประพฤติปฏิบัติมันก็ไม่สะดวก

แล้วถ้าจิตสงบแล้วมีกำลัง มีสติ มีความพอใจ วิปัสสนากาย เวทนา จิต ธรรม ขณะที่จิตเราเจ็บไข้ได้ป่วยมันเป็นเวทนา เวทนากาย เวทนาจิต เวทนาจิตคือวิตกกังวล เวทนากาย เวทนากาย มันเจ็บปวด เจ็บปวดก็จับจิต จับทั้งกาย จับทั้งใจ การประพฤติปฏิบัติก็ลุ่มๆ ดอนๆ เหมือนรถมันจะไปบนถนนโดยที่ไม่สะดวก รถไปไม่สะดวกหนึ่ง รถลงข้างทางหนึ่ง รถลงข้างทางคือเราประพฤติปฏิบัติคือออกจากนอกกลุ่มนอกทางไป

อริยสัจ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค นี่เป็นอริยสัจ เราก็คือเป็นทุกข์ของเรา สมุทัยก็เป็นของเรา ทุกข์ นิโรธ ก็เป็นนิโรธของเรา “ของเรา” คือกิเลสใจ กิเลสมันสร้างสม มันสร้าง มันเบียดเบียน การขับเคลื่อนไปบนถนนนั้นตกจากถนน แต่ถ้าเราเดินบนถนน เราเดินตามธรรม นี่ถือรูปดวงควัทร ตั้งสัจจะกับเรา เราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา แล้วเจ็บไข้ได้ป่วย สิ่งต่างๆ กระทบกระเทือน

นี่ถ้าจิตสงบ วิปัสสนาเป็นกาย เป็นเวทนา เป็นจิต เป็นธรรม สิ่งนี้เป็นธรรมโอสถ ธรรมโอสถเป็นการแก้ไขความเจ็บไข้ได้ป่วยของร่างกาย คือเราซ่อมรถไป ซ่อมรถของเรา ซ่อมให้รถสมบูรณ์ขึ้นมา โรคภัยไข้เจ็บหายด้วย ถ้าจิตเรามั่นคงนะ จิตเรามั่นคงมีความกล้าหาญ ขณะที่ประพฤติปฏิบัติไป คุณิ เราใช้รถของเราคันหนึ่ง มันจะชำรุด มันจะเสียหาย นี่ก็เหมือนกัน เราจะพักผ่อน เราจะมีโรคภัยไข้เจ็บมันจะเกิด

ถ้าเป็นธรรมอาวุธ ธรรมอาวุธเป็นอริยสัจ นี่เป็นการชำระกิเลส ถ้าเป็นธรรมโอสถ ธรรมโอสถเป็นการแก้ไขความเจ็บไข้ได้ป่วย ความเจ็บไข้...ไข้ กิเลสเป็นโรคป่วยอย่างหนึ่ง การป่วยอย่างนี้ สิ่งที่ป่วยอย่างนี้เป็นการป่วยของจิตของใจนะ มันเป็นเพราะกิเลสในหัวใจ แต่ความป่วยของร่างกาย ขณะที่ความป่วยของร่างกาย รถมันก็ไปไม่สะดวกไข้ไหม เราก็คือธรรมโอสถ จิตใจเข้มแข็งนะ ทุกข์เจ็บป่วยขนาดไหน จิตสงบแล้วย้อนกลับมาพิจารณา มัน ว่าง ปล่อยหมดนะ โรคนี้หายได้ แต่ต้องมีวาสนา ต้องมีกำลังใจ

ถ้ากำลังใจของเราไม่พอนะ เจ็บไข้ได้ป่วย ในการประพฤติปฏิบัติ รถเสียหายก็ไปเข้าโรงซ่อม คือเข้าโรงพยาบาล ไปหาหมอรักษา เราซ่อมเองไม่ได้ก็ต้องให้ผู้อื่นซ่อม ถ้าผู้อื่นซ่อมขึ้นมาเพื่อจะให้การเดินจงกรมของเราดีขึ้น นี่อำนาจวาสนาของคนไม่เหมือนกันไง ธรรมหล่อเลี้ยงใจมาต่างๆ กัน ถ้าธรรมหล่อเลี้ยงใจมา มีอำนาจวาสนา มีสิ่งต่างๆ ย้อนมา อำนาจวาสนาแข่งกันไม่ได้ นะ เพราะเหมือนกับประวัติศาสตร์ เราไปแก้ประวัติศาสตร์ไม่ได้ สิ่งที่เป็นประวัติศาสตร์ เว้นไว้

แต่ประวัติศาสตร์ที่เขาแต่งให้ผิดพลาดไปแล้วเราไปศึกษาสิ่งที่เขาแต่งอันนี้มันผิดประวัติศาสตร์ ถ้าประวัติศาสตร์ที่เป็นของจริง สิ่งประวัติศาสตร์แก้ไขไม่ได้ อำนาจวาสนาก็มาจากอดีตของเรา

สิ่งที่เราสร้างสม เราเป็นเด็กมา เราทำสิ่งใดที่ผิดพลาด เราคิดตอนที่เราเป็นเด็ก เราเสียใจไหม สิ่งเสียใจเราแก้ไขได้ไหม? มันเป็นคนคิดเตือนใจได้ มันเป็นการเตือนใจเราได้ แต่เราจะไปแก้ไขสิ่งที่เป็นอดีตได้ไหม เว้นไว้แต่คุณครูอยู่ เราก็ไปขอโทษขอโพยล้างกรรมกัน ในศาสนาพุทธเรา ให้ทำบุญกุศลให้เจ้ากรรมนายเวร สิ่งนี้เพื่อจะให้สิ่งนี้ให้มันเบาบางลง ให้การประพุดติปฏิบัติของเราตรงแนบกับธรรม ให้สิ่งที่การประพุดติปฏิบัติเรา การกระทำของเราสะดวกขึ้น สิ่งที่สะดวกขึ้น สะดวกขึ้นมาเพื่อเรานะ เพื่อจิต เพื่อหัวใจดวงนี้ไง

การตั้งสติของเราขึ้นมารักษาเรา ปกครองเรา ก็ทำให้มันสงบเข้ามา ให้มันเป็นสิ่งสัจจะความจริงขึ้นมา ถ้าเป็นสัจจะความจริงขึ้นมา เห็นไหม การประพุดติปฏิบัติ นั้น ฝ่ายปฏิบัติมันจะมีเหตุมีผลอย่างนี้ หัวใจจะมันคงกับการประพุดติปฏิบัติ...ที่หัวใจเราไม่มันคงกับการประพุดติปฏิบัติ เพราะเราฟังธรรมของครูบาอาจารย์ เราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ใจเรานั้นไม่เป็นตามความเป็นจริง ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมไง ถ้าผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม สิ่งที่เราศึกษามานั้น ศึกษามาเป็นคติเตือนใจ เป็นสิ่งที่จุดประเด็นให้เราใช้ปัญญาของเรา

ถ้าเราใช้ปัญญาของเราจะ ผิดถูกอย่างไร ขึ้นของสมาธิ น้ำเต็มแก้วนะ น้ำเต็มแก้วคืออุปนาสมาธิ สักแต่ว่า ปล่อยวางร่างกายได้โดยสมาธิเลย จิตสงบเข้ามาปล่อยวางอายตนะ ปล่อยวางความรู้สึก ปล่อยวางต่างๆ หมด สักแต่ว่า แต่มันรู้ที่อยู่ เวลารวมใหญ่ก็เหมือนกัน เวลากำหนดพุทธโธรวมใหญ่เข้าไป มันสักแต่ว่า จะว่าไม่รู้ไม่ได้ ถ้าว่าไม่รู้คือขาดสติ มันเป็นสมาธิไม่ได้ มันรวมไม่ได้ มันจะรวมต้องสติตลอด สติตลอด สติละเอียดขนาดไหนมันจะรู้ตัวมันตลอดไป มันปล่อยวางขนาดไหนมันรู้ตัวมันตลอดไป แต่ไม่ได้แก้กิเลสเลย ไม่ได้กิเลสเห็นใหม่ อันนี้เป็นพลังงานใจ

สิ่งที่เป็นพลังงาน ทำจิตให้สงบเข้ามา ขึ้นของปัญญาละ ขึ้นของปัญญาไม่มีขอบเขต สิ่งที่เป็นปัญญาไม่มีขอบเขต ขณะที่เราจะฝึกปัญญา กลัวผิดไม่ได้ ถ้าเรากลัวผิดนะ ปัญญาเราก้าวเดินไม่ได้เลย ถ้าสมาธิเป็นปัญญาได้ อาหารดาบส องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อนตรัสรู้ธรรม ไปศึกษากับอาหารดาบส ได้สมาบัติ ๘ เหมือนกัน สิ่งที่เป็นสมาบัติ ๘ สิ่งนี้สมาบัติ ๘ เพราะอาพา

รดาบสก็พยากรณ์ว่า “องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารู้เท่าเรา” แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปฏิบัติเห็นว่าสิ่งนี้ไม่ใช่ธรรม เพราะสิ่งที่เป็นสมาบัติมันเป็นความสงบแล้วต้องรักษาไว้ ถ้าออกมาแล้วมันก็ออกมาเป็นปุถุชนปกติธรรมดา

แล้วถ้าเกิดถ้ามันเป็นสิ่งที่เป็นสมาธิ เป็นสิ่งที่กำลัง ถ้ามันเป็นไปโดยธรรมชาติ สิ่งนี้ต้องเป็นไป ต้องมีปัญญาขึ้นมาสิ มันไม่มีปัญญาไง เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากลับมา ย้อนมาอานาปานสติ สิ่งทีเวลาคูรูบาอาจารย์ว่าสัมมาสมาธิของมรรคอย่างหนึ่ง สมาธิของเรา เราเป็นสมาธิแล้ว มันไม่เกิดปัญญาเพราะอะไร เพราะมันมีกิเลส กิเลสต้องติดด้วย เวลาจิตสงบเข้ามา ว่าสิ่งนี้เป็นธรรม เพราะเข้าใจว่านี่คือนิพพานไง มันแปลกประหลาดมหัศจรรย์จนว่าเป็นนิพพานได้

แต่ทำไมเจ้าชายสิทธัตถะไปเรียนกับอาจารย์ดาบสแล้วไม่เชื่อล่ะ ไม่เชื่อสิ่งนี้เพราะอะไร เพราะว่ามันเป็นธรรม เป็นธรรมเพราะอะไร เพราะเราสุขเอาเผากิน เรามักง่ายไง ถ้ามันสงบขึ้นมาเราก็อ้างว่าเป็นธรรม เราอยากได้ธรรมโดยที่เราไม่ลงใจ ไม่ตรวจสอบตัวเราเอง เราอยากได้ เราอยากให้เป็นไป สิ่งทีอยากให้เป็นไป เห็นไหม นี่กิเลสก็สวมรอยว่าสิ่งนี้เป็นนิพพาน ก็ติด ติดอย่างหนึ่งนะ ติด ผู้ที่ติดก็คือหลง หลงคือไม่รู้ กับหลงรู้ คือว่ารู้ๆ อยู่ แต่ก็พอใจตรงนี้ เพราะการประพฤติปฏิบัติมันต้องลงทุนลงแรงไง ตั้งสติ เห็นไหม ขณะที่ถ้าติด สติไม่เป็นสัมมา แล้วมันไม่มีปัญญาจจน ไม่มีปัญญาเทียบเคียง

ถ้าสิ่งนี้เทียบเคียงขึ้นมาละ “นี่มันไม่ใช่” นี่ขั้นของปัญญา ถึงต้องฝึกฝนมาไม่ให้ติด ถ้าฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ ถ้าจิตมีความชำนาญขึ้นมาละ ขั้นของปัญญาไม่มีขอบเขต ไม่มีขอบเขตนะ เราวิปัสสนา เวลาใช้ปัญญา ปัญญาวิมุตติ ใช้ปัญญาออกหน้า ปัญญาวิมุตติขณะปัญญาใคร่ครวญออกไป ถึงที่สุดมีสติควบคุมความรู้สึก ความคิดที่ว่ามันเดือดร้อนอยู่นี้ ความคิดที่มันเผาปนใจ ไฟป่าที่มันเผาชีวิตเราอยู่นี้ ถ้ามีสติควบคุมตลอดไป ไฟป่านะ คุณเขาคับไฟป่ามันแสนยาก เขาต้องมีเทคโนโลยีของเขาเพื่อการดับไฟป่า เดียวนี้ยังรุนแรงขึ้น มากขึ้นเรื่อยๆ เพราะโลกร้อนๆ นี่ก็กิเลสมันยิ่งร้อนขึ้น ขณะที่มันร้อนขนาดไหน ถ้าสติควบคุมไปมันดับได้ สิ่งทีดับ ไฟที่เกิดขึ้นดับได้โดยธรรมชาติของมัน ถ้าถึงที่สุดมันเผาหมดมันก็ดับเหมือนกัน แต่นี่มันเป็นเรื่องของวัตถุ เรื่องของจิตใจมันเกิดดับ

เผาขนาดไหน ขณะที่ความคิดมันรุนแรงขนาดไหน เวลามันใคร่ครวญ กระทบเราขนาดไหนนะ เราเจ็บแสบ เราเจ็บมาก เดียวมันก็คิดอีกเพราะอะไร เพราะเราควบคุมไม่ได้ สิ่งทีควบคุม

ไม่ได้ แต่ถ้าสติเราควบคุม นี่มันควบคุมได้ พอควบคุมได้ มันหยุดได้...ปัญญาวิมุตตินะ ใช้ปัญญา
มรรค เจโตวิมุตติใช้สมาธิ กำลังของสมาธิออกหน้า แต่ขณะที่เป็นไปจนถึงที่สุดแล้ว จะเป็นปัญญา
วิมุตติ หรือจะเป็นเจโตวิมุตติ ผลต้องเหมือนกัน ผลสรุปแล้วอันเดียวกัน แต่ขณะที่ก้าวเดินต่างกัน

แทนที่จะใช้ปัญญาควบคุมไป ควบคุมหมายถึงสติตามความคิดไปนะ มันดับได้ ความดับ
ไฟอันนั้นเป็นสมาธิใจ เป็นสมณะ เพราะเป็นปัญญาอบรมสมาธิ มันไม่ใช่มรรคญาณ ปัญญาอบรม
สมาธิฝึกฝนจนสงบเข้ามา แล้วจะมีสติย้อนกลับตัวจิต จิตเสวยอารมณ์อย่างไร สิ่ง que ความคิด
ความคิดดับโดยกำลังของปัญญาอบรมสมาธิ ของสมณะ สิ่ง que มันคิดขนาดไหน ดับไฟ ดับไฟได้
ไฟก็ดับไป ไฟเกิดดับ แล้วดับไปมีเหตุผลอะไร แต่ถ้าเดียวไฟมันก็ติดอีก เห็นไหม ไฟดับ พอมี
เชื้อมันก็ติดอีก เผาป่าขนาดไหน ไฟป่าเผาป่าจนหมดแล้ว ป่าเดียวก็ฟื้นฟูขึ้นมา เดียวก็เกิดไฟป่าซ้ำ
อีก นั่นมันเกิดเป็นวงจรของเขา แต่มันซ้ำ

แต่ความคิดเรามันเร็ว เกิดดับ เกิดดับตลอดไป แต่ถ้าเรามีการตัดกิเลส ตัดป่า ตัดกิเลสตัด
ป่า ต้นไม้ที่อยู่ มันตัดกิเลส เชื้อมันไม่มีแล้วไฟจะเกิดได้อย่างไร นี่ก็เหมือนกัน ขณะที่เราใช้ปัญญา
อบรมสมาธิจิตเราสงบได้ โดยดับไฟได้ ดับไฟได้แต่ไม่สามารถทำลายเชื้อได้ ถ้าทำลายเชื้อ นี่
ปัญญาวิมุตติมันเป็นสภาวะแบบนี้ ไม่ใช่จิตสงบแล้วกำหนดพุทโธๆ เจโตวิมุตติ จิตสงบจนรวม
ใหญ่ขนาดไหน แล้วออกมาเห็นนะ เห็นเป็นกาย เห็นเป็นเวทนา เห็นเวทนา เวลาความสงบ เวลา
นั่งไป ๔ ชั่วโมง ๖ ชั่วโมง ๘ ชั่วโมง นี่เวทนามันเกิด ตั้งแต่เวทนาเล็กๆ จนเวทนาผู้ใหญ่ จนเป็น
ปฏยาเวทนา

เพราะปฏยาเวทนา เราต้องต่อสู้ ต่อสู้เวทนา เวทนาเป็นเราหรือ? เวทนาเกิดขึ้นมาได้อย่างไร
นั่งขนาดไหน มันจะเป็นสภาวะแบบใด ต่อสู้จนถึงที่สุดนะ มันแยกใจ เวทนาสักแต่ว่าเวทนา จิต
สักแต่ว่าจิต อย่างนี้กำลังยังไม่ถึงที่สุด มันจะปล่อยวาง ปล่อยวาง ความเป็นจริงมันซา มันปล่อย
วาง มันสักแต่ว่า สิ่งนี้มันเป็นกำลังต่อสู้กันนะ แต่ถ้ามันวิปัสสนาไปโดยเจโตวิมุตติ วิปัสสนาถ้า
กำลังมันพอนะ เวทนาเป็นเวทนา จิตเป็นจิต มันปล่อย ปล่อย สิ่ง que ปล่อยบ่อยครั้ง นี่การฝึกฝน นี่
ขั้นของปัญญา ถ้าเป็นเจโตวิมุตติปัญญามันจะเป็นสภาวะแบบนี้

ถ้าเป็นปัญญาวิมุตตินะ ปัญญาวิมุตติใช้ปัญญาใคร่ครวญ เวทนาเป็นเวทนา เวทนามาจาก
ไหน ย้อนกลับไป ซากศพเป็นเวทนาหรือ ขณะที่เราเพลิดเพลิดอยู่เวทนามีหรือ? เวทนาไม่มี

ให้มันขับเคลื่อนได้ ซ่อมแซมร่างกายเราให้เดินจงกรมได้โดยสะดวกสบาย ซ่อมแซมร่างกาย ใหมใหม่ เป็นธรรมโอศถ

ถ้ามันเป็นธรรมโอศถ มันไม่ใช่เป็นอริยัจจ มันแก้กิเลสไม่ได้ แต่ถ้ามันเป็นธรรมมาวูช ธรรมมาวูช อวูชของธรรม มันพัฒนาไปจากจินตมยปัญญามันไปเป็นภาวนามยปัญญา ภาวนามยปัญญาขึ้นมา มันไม่เป็นสภาวะที่ว่าเราเห็นหรือเราเข้าใจ แม้แต่ว่าธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ศึกษาธรรมมันเป็นปรมาตถ์ มันเป็นธรรมเกิดจากใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สิ่งนี้ถูกต้องๆ...มันถูกต้องขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันไม่ถูกต้องของเราหรอก

เพราะเชื่อโรที่อยู่ในใจของเรา แล้วเวลาออกไปนี่มันเป็นขั้น เวลาศึกษา สัญญา สังขาร ความคิด ความปรุง มันเป็นขั้น แล้วตัววิชชามันอยู่ในตัวจิต แล้วเราศึกษาขึ้นมา ศึกษาเหมือนกับเรานี้ คุณดำราสี ดำราทางวิชาการเดี๋ยวนี้เราก็เอามาค้นคว้าของเรา แล้วเราพยายามทำดำราอย่างนั้น ถ้าทางวิทยาศาสตร์ ทางวัตถุมันก็ประกอบขึ้นมาได้ แต่มันเป็นเหมือนเขาใหม่ละ สิ่งเหมือนเขา ถ้ามันเป็นเหมือนเขา นี่สิ่งนี้เสมอกัน มันก็เป็นความสงบของเขา นี่มันเป็นเรื่องของโลก ของเรื่องวัตถุใจ

แต่เรื่องของจิต มันจะปลดว่าแหวนเครื่องยนต์ เราจะถอดเครื่องยนต์ เราจะซ่อมเครื่องยนต์ เราต้องถอดไขใหม่ เราต้องถอดเครื่องยนต์ออกเป็นชิ้น ถ้าเป็นชิ้นนะ ซ่อมตัวไหน ซ่อมตัวไหน ตัวไหนชำรุดต้องเปลี่ยน ตัวไหนชำรุดต้องออกมาทำความสะอาด เห็นไหม จิตก็เหมือนกัน ขั้นนี้ ขั้นที่เราใช้ปัญญาเข้าไปใคร่ครวญ ตัวไหนเป็นสัญญา ตัวไหนเป็นสังขาร ตัวไหนเป็นวิญญาณ ตัวไหนเป็นเวทนา ขั้น ๕ เราก็จับเอา นี่ถ้ามันเสวยอารมณ์ มันจะเสียบปลั๊กเราก็จับได้ นี่มันก็เป็นภาวนามยปัญญา สิ่งทีวิปัสสนาเป็นจินตมยปัญญาไปก่อน จินตมยปัญญาไป โดยมีธรรมหนุนเนื่องคือมีสมาธิ

ถ้าไม่มีสมาธินะ สัญญาก็คือสัญญา สังขารก็คือสังขาร กิเลสปรุงแต่งทั้งหมด แต่ถ้าขณะทีปรุงแต่งทั้งหมด แล้วกลับมาทีปัญญาอบรมสมาธิ กลับมาทีพุทโธ กลับมาทีคำบริกรรมจะมาสร้างสมาธิ สร้างกำลังของจิต ถ้าเรามีสมาธิขึ้นมา มีสมาธิรองรับ เวลาปัญญามันเกิดขึ้นมามันก็จะ เป็นโลกุตตรปัญญา ถ้าโลกุตตรปัญญาเกิดขึ้น การวิปัสสนามันจะปล่อย เหมือนเรากำลังอยู่เป็น

ถ่านไฟร้อนกับมือ แล้วเราคลายมือเราออกไม่ได้ เราแบมือออกไม่ได้ ถ่านไฟร้อนๆ นั้นมันจะอยู่ในมือเราตลอดไป แสบร้อนมาก

ความคิด วิปัสสนาก็เหมือนกัน ถ้าไม่มีสมาธิ ไม่มีกำลัง วิปัสสนาไปขนาดไหน มันอึดอัด มันหดหู่ มันทุกข์ มันร้อน มันไม่เป็นไป แต่ถ้ามันมีสมาธิ กำลังสมาธิมันพอ มันมีความสมดุลของธรรม มือเรากำถ่านร้อนๆ อยู่มันจะแบออก มันสะบัดทิ้ง สลัดทิ้ง สลัดทิ้ง อันนี้คือผลของการวิปัสสนาใจ อันนี้คือผลของโลกุตตรปัญญา มันกำถ่านอยู่ ความอึดอัดของใจ มันปล่อยวาง มันปล่อยวางขนาดนั้นนะ แต่สะบัดทิ้งขนาดไหนมันก็เกิดดับ มันถึงวิปัสสนาบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า จนถึงที่สุดมันขาดนะ กายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ เวทนาเป็นเวทนา จิตเป็นจิต นี่สิ่งที่ทุกข์เป็นทุกข์ แยกออกจากกัน

เหมือนกัน เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ จะรวมตัวเหมือนกัน แต่การวิปัสสนาต่างกัน การกระทำต่างกัน สิ่งที่แตกต่างกัน นี่ไง สิ่งที่เกิดมาจากใจ ประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์คือประวัติศาสตร์ สิ่งที่เกิดมันสร้างสมมาเป็นจรตนิสัยมันก็คือประวัติศาสตร์อดีตของเรามา การสร้างมาอย่างนั้น

ในปัจจุบันสำคัญ เพราะในปัจจุบันเราเกิดมาพบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปัจจุบันเราเกิดมาแล้วเรามีความศรัทธา มีความเชื่อ แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศนาว่าการเห็นไหม เทศนาว่าการ สิ่งทีเทศนาว่าการมา วางกรรมให้เราก้าวเดิน สาวก สาวกະผู้ได้ยินได้ฟัง อานาจาसनานะ ๔ อสงไขย แสนมหากัป ยาวไกลมาก แต่ของเราสร้างของเรา มา ประวัติศาสตร์

อดีตจะมาขนาดไหน ปัจจุบันนี้เกิดมาเป็นเรา แล้วพบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคือ ธรรมวินัย ธรรมวินัยมีอยู่นะ มีตำรา มีอยู่ คุณิ เวลาถ้ากรรมไม่มี ผู้ที่จะไปรื้อค้นต้องเป็นพระ ปัจเจกพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า อานาจาसनารองลงมาจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือต้องมีประวัติศาสตร์ มีอานาจาสนาของจิตรองรับ ถ้าไม่มีประวัติศาสตร์ก็เกิดเป็นผักเป็นหญ้าในโลกนี้ไง เป็นเหยื่อของสัตว์ เกิดในน้ำก็เป็นพืชในน้ำ ก็เป็นสัตว์น้ำ ชีวิตนี้เป็นอย่างนั้นนะ

ชีวิตนี้ถ้าเราไม่ใช่สติ ไม่ใช่ปัญญาเราควบคุม เหมือนสัตว์ เหมือนสิ่งต่างๆ แล้วเราเกิดเป็นสาวก สาวกະ ถ้าประพฤติปฏิบัติ ถ้าว่าไม่ถึงที่สุด เราก็สร้างสมบุญญูธิการ เราก็สร้างสมบุญบารมี “ให้ทานร้อยหนพันหนไม่เท่าถือศีลบริสุทธิ์หนหนึ่ง ศีลบริสุทธิ์ร้อยหนพันหนไม่เท่ากับทำสมาธิหนหนึ่ง” แล้วเราทำประพฤติปฏิบัติอยู่ที่นี่ เราจะน้อยเนื้อต่ำใจ ชีวิตก็อย่างนี้ ไม่ต้อง

เทียบเคียงกับโลกกับธรรม โลกเป็นโลก โลกเป็นไฟ ธรรมเป็นน้ำ เห็นไหม คูไฟลิ ไฟ ถ้ามันเป็น
ประโยชน์ ไฟมันเผา เผาเป็นประโยชน์

แต่คูโลกลิ เราเกิดมาในโลก เราปฏิเสธโลกไม่ได้นะ เราเกิดมาเรามีพ่อแม่ แม่ เวลาองค์
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไปโปรดพระเจ้าสุทโธทนะ นี่ซึ่งบุญซึ่งคุณของพ่อของแม่ เป็นพระ
อรหันต์ เป็นองค์ศาสดา ยังซึ่งบุญซึ่งคุณพ่อแม่ ไปเทศน์เอาพ่อแม่มา นี่ก็เหมือนกัน เราเกิดในโลก
เราก็มีพ่อแม่ เราก็มีญาติมีวงศ์ทั้งนั้นละ สิ่งที่คุณคิดวงศ์เราก็คืออยู่กับโลกเขาไป เราไม่ปฏิเสธโลก แต่
โดยธรรมละ ธรรมคือตัวหัวใจของเราละ เราจะรักษาไหม เราจะเข้าไปไหม

เวลาเป็นธรรม เห็นไหม ธรรมเป็นสัจจะ พ่อแม่ก็เหมือนเรา ลูกต่างๆ ก็เหมือนเรา คือจิต
เหมือนกัน ร่างเหมือนกัน มีจิตหนึ่ง กายหนึ่ง แต่ประโยชน์จะได้มากได้น้อยอยู่ที่เราจะหมั่นเพียร
ถ้าเราหมั่นเพียรของเรา มันจะเป็นประโยชน์กับเรานะ ให้เป็นสัมมา ให้เป็นความถูกต้อง

ความถูกต้องของเรา สัจจะของเราจะเกิดกับเรา สัจจะของเรา ถ้าเป็นอริยมุขขึ้นมาในหัวใจ
สิ่งนี้ยิ่งภูมิใจ ภูมิใจเพราะอะไร เพราะมันเห็นจริง นี่เกิดมาในธรรม มันจะมูมานะเหมือนกับผู้ที่ทำ
ธุรกิจแล้วธุรกิจเราเจริญรุ่งเรือง มีแต่ผลได้มหาศาลเลย ทำไมเขาจะไม่ชวนขวยของเขา

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าจิตมันเข้าไปถึงกายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ สิ่งนี้มันประกาศใน
หัวใจ เหมือนเราเกิดโดยตาใสๆ เกิดในธรรม แล้วผลของมันที่จะมีมากกว่านี้ละ ขนาดนี้มันยังเป็น
ความมหัศจรรย์กับเราขนาดนี้ละ มันเป็นความมหัศจรรย์ของใจ มันชั่วหัวใจห้วนไหวหมดเลย
เพราะอะไร เพราะชั่วหัวใจอย่างนี้อีก ๗ ชาติเท่านั้น ไม่ใช่วิภูฏะ ไม่ใช่สวะ สวะอยู่ในน้ำ มันลอย
ไป ลอยลงทะเลไปไม่ถึงที่สิ้นสุด มันไปตลอด เป็นเหยื่อของปลา เป็นเหยื่อของสัตว์น้ำหมดเลย

ชีวิตของเราคืออย่างนี้ ถ้ามันไม่ได้ประพฤติปฏิบัติมา ผลของวิภูฏะคือการเกิดและการตาย
มันเป็นเหยื่อของขมบาล เหยื่อของสัตว์ การตายการเกิด ชีวิตมีเท่านั้นเอง แต่เราเกิดมา โลกเป็น
โลก โลกเราทำมาพอแรงแล้ว โลกวางไว้ แต่ถ้าจะเอาธรรมนะ ชีวิตมีเท่านี้ เราเกิดมาเพื่อเป็น
อาหารของสัตว์น้ำ เป็นอาหารของกาลเวลา กาลเวลากลับกินเราไปหมดเลย แล้วสิ่งนี้เราจะต้องมา
เป็นอย่างนี้อีกหรือ

แต่ถ้าเราออกมาประพฤติปฏิบัติ สิ่งทีประกาศในหัวใจของเรา เห็นไหม สิ่งทีมันชำระ
กิเลส กายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ เข้าใจตามความเป็นจริง เห็นธรรมเป็นธรรม สิ่งนี้อีก

๗ ชาตินั้น อีก ๗ ชาตินั้น มันเข้ากระแส มันขาดไปในกระแส มันจะไม่ใช้สวะจะลอยไปตามน้ำ ไม่ใช่สวะที่จะลอยไปวัฏฏะ มันมีเหตุมีผลของมันแล้ว มันจะไปอีกไม่ได้ ถ้าไปอีกไม่ได้ เห็นไหม ถ้าอีก ๗ ชาติ แล้วถ้ามันไม่ไปอีกเลยล่ะ ถ้ามันดับเดี๋ยวนี้ล่ะ ถ้ามันดับเดี๋ยวนี้ เราทำไมมันไม่มีกำลัง

นี่ที่ว่าเศรษฐกิจเขาทำธุรกิจของเขา เขาเจริญรุ่งเรืองของเขา เขาก็ขวนขวายของเขา นี่ก็เหมือนกัน ในการประพฤติปฏิบัติธรรม “เศรษฐกิจธรรม” ในเมื่อเวลาเป็นคนทุกข์ยากเจ็บใจ ในหัวใจมีแต่ไฟเร่าร้อน มีแต่ไฟเผาผลาญ มีแต่ไฟ เห็นไหม เพราะโลกนี้เป็นไฟ แต่พอจิตเป็นธรรมขึ้นมา มันมีน้ำดับไฟ น้ำนี้มันก็มีน้ำสะอาด น้ำสะอาดก็มีน้ำสะอาดมาก สะอาดน้อยอีก น้ำสะอาดมากขึ้นมา มันก็เป็นประโยชน์กับใจของเรา น้ำสะอาดน้อยมันก็เป็นประโยชน์บ้าง แต่มันก็ไม่ถึงที่ แต่ถ้าไม่มีน้ำเลยล่ะ แห้งแล้ง ทุกข์ยาก

มีน้ำขึ้นมา เราพยายามทำให้น้ำเราสะอาดขึ้นมา แล้วการทำน้ำสะอาดขึ้นมา เราเคยทำสภาวะแบบนี้ เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ขนาดไหนก็แล้วแต่ เราทำขึ้นมาแล้วมันเป็นผลของเรา เราก็ก้าวเดินไป ครูบาอาจารย์บางองค์พิจารณากาย พิจารณาจิต พิจารณาเวทนา เป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป แต่บางองค์ พิจารณากาย กาย กาย จิต จิต จิต แล้วแต่ขณะขั้นตอน แล้วแต่อำนาจวาสนา เพราะการวิปัสสนาเหมือนนักศึกษานี้ ถ้าเรามีการศึกษา นักศึกษาที่ศึกษา ที่ทำคะแนนดีไป ทางมหาวิทยาลัยเขาจะเก็บไว้เลยว่าคนนี้น่าจะเป็นอาจารย์สอนต่อไปได้ ถ้านักศึกษาคณนี้ศึกษาแล้วคะแนนไม่ดีเลย พอจบได้ก็ให้จบๆ กันไป

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าจิตมันวิปัสสนาไป กาย พิจารณาไป นี่รู้ เข้าใจเหมือนนักศึกษาเลยจบเหมือนกัน แต่ขณะที่เขาไม่คิดให้เป็นอาจารย์ เพราะมันอธิบาย ความเข้าใจของวิชาการนั้นไม่สามารถแจ่มแจ้งให้ชัดเจนไป แต่ถ้าเราวิปัสสนาไป วิปัสสนากาย ผ่านกาย ผ่านจิต ผ่านเหตุผลของหัวใจต่างๆ มันสามารถเอาวิชาการ เอาความเห็น วิทยานิพนธ์ ผู้ที่ชำระกิเลส วิทยานิพนธ์ของใครของเขา วิทยานิพนธ์นะ คนที่ผ่านทางเจโต คนนี้ผ่านทางปัญญา มันเป็นวิทยานิพนธ์อะไร คือการทำของเขา แล้วการทำให้เขาทำ เขาก็ทำกับมือของเขา

คนที่ทำกับมือ คนที่เป็นเจ้าของทฤษฎีนั้น เขาจะอธิบายสิ่งที่เขาทำกับมือไม่ได้ เป็นไปได้ไหม เห็นไหม สิ่งนี้มันถึงเป็นอำนาจวาสนาไป ถ้าวิปัสสนาไป มีความเห็นไป ใช้ปัญญาไป ลึกล้ำซับซ้อนเข้าไป นี่ชำระกิเลส ทุกข์ยากก็ทุกข์ยาก เหมือนกับน้ำไป เราขุดน้ำ น้ำบ่อน้ำตื้น

บ่อน้ำลึก ใครจะเจอน้ำลึก ถ้าคนขุดยิ่งลึกขนาดไหน เขาจะมีประสบการณ์มาก เขาจะอธิบายได้หมด แล้วไปขุดบ่อน้ำตื้นของคนอื่น อ้อ! น้ำนี้มันตื้นอย่างนี้ ถ้าขุดอย่างนี้ก็เจอน้ำเหมือนกัน แต่ของเราขุดลึกกว่าเขา ๒ เท่า ๓ เท่า เห็นไหม การขุดลึกกว่า การเห็นดิน การเห็นหิน การเห็นอุปสรรค สิ่งนี้คือเทคนิค คือวิชาการ แล้วเอามาเทศนาว่าการ

สิ่งนี้เกิดจากประวัติศาสตร์ การศึกษา การศึกษาทางจิต นี่ธรรมหล่อเลี้ยงใจ ถ้าธรรมหล่อเลี้ยงใจ แล้วเราพิจารณาของเขาไปนะ ธรรมหล่อเลี้ยงไปจะมีกำลัง จะมีจุดยืน จะมีความมั่นคง ผู้ใดปฏิบัติด้วยความเสมอต้น เสมอปลาย พระไตรปิฎกทุกข้อเลย สิ่งทีประพฤติปฏิบัติไม่ได้ผล เพราะไม่ปฏิบัติสม่ำเสมอ ไม่เสมอต้นเสมอปลายไง เดียวก็หนักหน้า เดียวก็หนักกลาง เดียวก็หนักหลัง เดียวก็ไฟไหม้ฟาง ทำสักแต่ว่าทำไง อย่าคอตกนะ เวลามันทุกข์ ทุกข์ต้องหักหาญ เพราะเวลากิเลสมันเผา

ถ้าเรามีชีวิตนะ ขณะที่เราโดนเผาด้วยไฟเหมือนศพที่ตาย มันจะร้อนขนาดไหน มันร้อนนะ เวลาเขาเผาศพ เขาต้องเผาให้ไหม้หมด นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราตายไป ในวิภวัญชะ ไฟมันเผาขนาดนั้น ถ้าเรามีสิ่งนี้มาปลูกปลอบใจนะ เราจะมีกำลัง เราจะไม่คอตก ความทุกข์อย่างนี้ทุกข์เล็กๆ ความทุกข์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๖ ปี ความทุกข์ของครูบาอาจารย์ของเราท่านต่อสู้นาขนาดไหน ความทุกข์ในหน้าที่การงานของเรา เราก็อำนาจหน้าที่การงานมา เราว่าเราทุกข์ ทุกข์อย่างนี้ทุกข์เพื่อหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง แต่ถ้าทุกข์เพื่อหาธรรมเลี้ยงใจ มันจะทุกข์ขนาดไหนมันก็ต้องต่อสู้

ครูบาอาจารย์ของเราทุกข์มาก่อน ถ้าเรามีครูบาอาจารย์เป็นศาสดา เป็นแบบอย่าง การกระทำของเรามันจะเป็นประโยชน์ การกระทำของเราจะเข้ามาจริงใจ มันละเอียดนะ ธรรมะนี้ละเอียดมาก ละเอียดที่ไหน? ละเอียดที่ความรู้สึกเรา ไม่ใช่ความคิดนะ ความคิดมันเป็นขั้น มันเป็นความปรุง ความแต่ง แต่ความรู้สึกมันมีกิเลสอยู่ มันถึงคับข้องใจ มันถึงเบียดเบียนใจ มันถึงคืนรนอยู่ในใจ สิ่งที่ดีคืนรนในใจ ถ้ามันไปทำลายอย่างนี้ มันจะโล่ง มันจะว่าง มันจะมีความสุข คุณิตี คุณิตีที่ทางการแพทย์ การรักษาโรคที่หายยาก โรคที่หายง่าย นี่สิ่งต่างๆ การรักษายาก การรักษาง่าย

นี่ก็เหมือนกัน การรักษาเรื่องของใจ มันละเอียดอ่อนกว่านั้น มันรักษาอย่างนั้น มันถึงต้องพยายามมีสติ จากสติ เราพิจารณากาย กายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ นี่มีสติ แล้วพิจารณา

ขึ้นไปก็ยังมีสติอยู่ นี่ถ้าพิจารณากายไป กายสักแต่ว่า คือตามสภาพของเขา กายกับจิตนี้แยกจากกัน โดยธรรมชาติ เห็นไหม สิ่งนี้ก็ยังเป็นสติอยู่ แต่ถ้ายกขึ้นล่ะ ยกขึ้นเป็นมหาสติล่ะ เพราะ...คูติ พุทฺตบอด เขามีตะจิงหวะ ๑ จิงหวะ ๒ ถ้าจิงหวะ ๒ เขาตั้งกำแพง แต่ถ้าจุตโทษเขาไม่ตั้งกำแพงนะ

นี่ก็เหมือนกัน จิตเวลามันย้อนมา เสียบปลั๊ก สายไฟสั้น สายไฟยาว เสียบปลั๊กไปแล้วนะ มันยังมีสวิตช์ข้างหน้า มันยังตัดตอนได้อีก เห็นไหม ขณะที่ออกมา นี่จิตออกมาถึงขั้นขั้น ขั้น ละเอียด ออกมาเป็นกามราคะ ออกไปก็ไปยึดในกาย นี่ออกมาเป็นขั้นเป็นตอนเข้ามา แล้วมันหดสั้นเข้าไป ทีนี้หดสั้นเข้าไป ขณะที่เป็นจุตโทษใจ ผู้ที่ยังประจวบตัวต่อตัว จิตก็เหมือนกัน ระยะเวลาสั้นขึ้นมา มันจะออกมาได้ไวมาก สิ่งนั้นถึงต้องเป็นมหาสติ ต้องเป็นมหาสตินะ แล้วผลของมันล่ะ ผลของมันเป็นกามราคะล่ะ

สิ่งที่เป็นกามราคะ ความเป็นไปของโลก ถ้าไม่มีสิ่งนี้นะ ชีวิตจะร่มเย็นเป็นสุขมาก แต่มันไม่เป็นไปอย่างนั้น คูติ คูอย่างนรก สวรรค์นะ มันมีอยู่โดยดั้งเดิม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ตรัสรู้ธรรมก่อนนะ ตรัสรู้ธรรมเพราะอะไร เพราะอวิชชาปุจฺญา สงฺขารา สงฺขาราปุจฺญา วิญญฺณํ มันเป็นเรื่องที่เป็นเรื่องบอดปิดใจ ไม่เห็นสิ่งใดเลย ขณะที่อาสาวัคขณฺญาณ ทำลายอวิชชา เห็นไหม เจาะฟองไขมาเป็นไก่อตัวแรก เพราะจิตไม่มีสิ่งใดปิดบังเลย นี่เห็นไปในโลกนอก โลกในใจ

นรกสวรรค์มันมีอยู่แล้ว มันเป็นธรรมชาติของเขา เป็นเป็นสถานะที่รองรับจิตที่ดี จิตที่สร้างคุณงามความดีก็ไปเกิดบนสวรรค์ จิตที่สร้างในสถานะที่เลวก็ไปเกิดในนรก สิ่งที่เกิดในนรกในนรกในสวรรค์ก็ยังมีขึ้นอีก แล้วนรกสวรรค์ เห็นไหม คนที่เกิดในสวรรค์จะดีหมดหรือ ถ้าดีหมด เขาดี แต่เขาฉลาดที่เขาสร้างดี แล้วผลตอบแทนตำแหน่งตรงนั้นดี แต่คนที่ไม่เสริมตำแหน่งนั้นเป็นคนเลว จิตที่เลวขึ้นไปบนสวรรค์ ไปทำลายกัน ไปมีปัญหา ก็บนสวรรค์ต่างๆ มันก็มีไปตลอด เพราะอะไร เพราะมันยังมีกิเลส มันยังมีอวิชชาอยู่ใจ แต่ถ้ามันทำสะอาดอย่างนี้...

นี่ก็เหมือนกัน กามราคะมันเป็นธรรมชาติของจิต เพราะกามราคะทำให้จิตนี้มันเวียนในวิญญูะ มันเป็นแรงขับ สิ่งที่เป็นแรงขับ เห็นไหม คูติ คูอย่างเทวดาสี เทวดาในกามภพก็ยังเสวยกามกันอยู่ สิ่งที่เป็นกาม กามของความรู้สึกใจ ความคิดที่มันเป็นกามใจ กามเป็นแรงขับของจิต จิตมีแรงขับมันก็มีการเกิด สิ่งที่เกิดขึ้นมา เวลาทำลายกามราคะออกไปแล้วนี่เกิดบนพรหม เป็นพรหม เพราะพรหมปุณฺชน พรหมโดยสมบัติ ทำสมบัติไปเกิดบนพรหม พรหมปุณฺชน ถึงเวลาแล้วก็ต้อง

ตาย ต้องหมดวาระ ต้องมาเกิดในวัฏฏะ เพราะแรงขับ เพียงแต่ว่าโดนสมาธิกดไว้ กตมาราคะนั้น
ไว้ ไม่ได้ชำระกามราคะไป

แต่ถ้าชำระกามราคะออกไป กามราคะโดยมรรคญาณ ทำลายกามราคะขาดออกไปแล้ว นี่
สิ่งที่ว่าจังหวัดเดียว เห็นไหม ผู้เตะลูกโทษจังหวัดเดียว มีกามราคะ ทำลายกามราคะออกไป ขาด
ออกไปจากใจ เป็นสมุจเฉตปหาน เวลาเกิดก็ไปเกิดบนพรหม เพราะอะไร เพราะมันยังมีตัววิชา
ยังมีตัวพลังงานอยู่ ยังมีตัวจิตอยู่ ตัวจิต นี้จิตมันมีตัวกามราคะเป็นแรงขับ ทำให้โลกนี้ ทำให้โลก
นอกโลกใน สิ่งนี้มันถึงเป็นการกวนใจ มันทำให้จิตนี้มันเหมือนกับเชื้อไข เหมือนกับเมล็ดพันธ์
พืช มันยังมีสิ่งที่มีชีวิตอยู่ มันต้องเกิดตลอดไป จิตที่มีแรงขับของกามราคะ

ถ้ามีแรงขับของการติดในกาย สักกายทิฎฐิ ยิ่งแล้วใหญ่ ถ้าปลดเปลื้องสักกายทิฎฐิคือ
ความเห็นกายโดยความถูกต้อง ปลดเปลื้องระหว่างกายกับจิตแยกออกจากกันโดยธรรมชาติ แล้ว
ย้อนเป็นมหาสติ มหาปัญญาขึ้นไปจับกายก็ได้ จับจิตก็ได้ สิ่งนี้จับกายก็เป็นเจโตวิมุตติ ถ้าจับจิตก็
เป็นปัญญาวิมุตติ สิ่งที่เป็นปัญญาวิมุตติวิปัสสนาไป วิปัสสนาก็ทำลายโดยการฝึกปัญญา ถ้าทำลาย
กามราคะ สิ่งที่กามราคะขาดออกไป จิตนี้ขาดออกไปจากการสืบทอดระหว่างขั้นกับจิต ระหว่าง
จิตออกมาเสวยเป็นกามราคะ เพราะตัววิชาเป็นตัวเจ้าวัฏจักร

ตัวกามราคะเป็นตัวแม่ทัพนายกองที่ขับเคลื่อนออกไปตายเกิดในโลกนี้ ถ้าตายเกิดในโลก
นี้ก็เวียนตายเวียนเกิดในวัฏฏะ ถ้าตัดวัฏฏะ กามราคะ จิตก็ออกมาเป็นเกิดบนพรหม...ไม่ใช่
อิสรภาพเพราะยังมีวิชา สิ่งที่เป็นวิชา เห็นไหม ย้อนกลับเข้าไป ถ้ามีอำนาจสาสนาจะ
ย้อนกลับเข้ามานะ วิชาปาจุยยา สงขารา สงขาราปาจุยยา วิญญาณี่ นามธรรมล้วนๆ ที่ว่า
นามธรรมล้วนๆ มันเกิดดับในตัวมันเอง มันทำลายตัวมันเอง มันเป็นปัจจัยการเกิดอยู่ตลอดเวลา
แต่มันละเอียดมาก ไม่มีใครไปเห็นมัน เห็นไหม

หล่อเลี้ยงใจ ธรรมหล่อเลี้ยงใจไป สัพเพ ธมฺมา อนตฺตา ขณะอรหัตตมรรค มรรค ๔ ผล ๔
บุคคล ๘ จำพวก โสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล สกิทาคามีมรรค สกิทาคามีผล อนาคามีมรรค
อนาคามีผล อรหัตตมรรค อรหัตตผล ขณะที่ป็นอรหัตตมรรค อรหัตตผล มันกำลังจะเข้าทำลาย
กันอยู่ นี่จากมหาสติ มหาปัญญา เป็นปัญญาญาณ ปัญญาญาณมันซึมซับ ปัญญาเนะมันเป็นสิ่ง
กระทบ ขั้นกับจิต ความคิดเรา ความคิดมันคิดอย่างไร เรานอนหลับคิดได้ไหม เราเหม่อลอยอยู่
คิดได้ไหม เราอยู่เฉยๆ คิดได้ไหม ถ้ามันไม่คิด จิตอยู่ไหม? จิตอยู่ คิดๆ คิดมาจากไหน? คิดมันเกิด

จากสังขาร ขณะที่ไม่คิด ตัดขั้นขาดหมด มันคิดไม่ได้ มันเป็นธรรมชาติอันหนึ่ง แล้วมันจะคิดได้อย่างไร

แต่ถ้ามันเป็นอรหัตตมรรคขึ้นไป มันจับขึ้นมา มันเป็นปัญญาซึมซาบ มันเป็นปัญญาที่ละเอียดมาก มันจะซึมเข้าไปในอวิชา เข้าไปในจิตนั้น สิ่งที่ในจิตนั้น สิ่งที่จิตเศร้าหมอง ผ่องใส ความเศร้าหมอง ความผ่องใส นี่โลกลีว้างหมดเลย แต่ความว่าโลกลีว้าง ถ้าโลกลีว้าง ใครเป็นคนบอกว่าโลกลีว้าง ใครเป็นคนรู้ว่าว้างหรือไม่ว้าง ใครเป็นคนบอก

แต่ถ้าเป็นกิเลสนะ กิเลสมันจะบอกว่าสิ่งนี้เป็นธรรม จะทำให้การปฏิบัติ...ในวงปฏิบัติเรา ครูบาอาจารย์เราสำคัญอย่างนี้มาก สำคัญมากๆ เพราะความเห็นของเรา เห็นใหม่ หลวงปู่ดูลย์บอกไว้ “สิ่งที่เห็น เห็นจริง แต่ความเห็นนั้นไม่จริง” เพราะอะไร เพราะกิเลส สิ่งที่โลกลีว้าง มันเห็นจริงๆ ว้าง เพราะสัจชาตญาณของมนุษย์ สัจชาตญาณของธาตุ สัจชาตญาณของความรู้สึก มันก็ไปรู้เขาหมดละ แต่มันไม่รู้ตัวมันเองหรอก

ถ้ามันรู้ตัวมันเอง เห็นใหม่ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงบอกโมฆราช ถ้าว่าโลกลีว้าง เธอต้องกลับมาถอนอรรถาภิธาน อรรถา ความว่าว้าง ความว่างอยู่ไหน สิ่งที่ว้าง นี่กลับมาที่นี้ ถ้ากลับมาที่นี้ได้ มรรคจะย้อนกลับ ถ้าย้อนกลับขึ้นมา ย้อนกลับขึ้นมา แล้วมันจะเป็นปัญญาอันอย่างหยาบ เป็นไปไม่ได้ นี่โลกอย่างหยาบ โลกอย่างกลาง โลกอย่างละเอียด ละเอียดสุด การวิปัสสนาถึงต้องมีครูมีอาจารย์ไง ครูบาอาจารย์จะพาก้าวเดินนะ

แล้วถ้าเราเดินตามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมตั้งแต่วันวิสาขบูชาก่อน เสวยวิมุตติสุขมหาศาลเลย แล้วคิดนะ เมตตากน ออกไปเทศน์โปรดปัญจวัคคีย์ การันตีโดยพระอัญญาโกณฑัญญะรู้ธรรม นี่สิ่งนี้เกิดมาในโลก สิ่งนี้มีอยู่ไง แล้วเราประพฤติปฏิบัติมันจะไม่เป็นไปอย่างนั้นได้อย่างไร

มันจะเป็นไปอย่างนั้นได้ เพราะธรรมและวินัยนี่ก็ยังคงที่คงวาอยู่ ความสุขความทุกข์ในใจเราก็คงที่คงวาโดยสมมุติ ถ้าทุกข์นี้เป็นสัจจะความจริง เป็นอรรถานะ เราจะนั่งอยู่นี้ไม่ได้เลย เพราะเราเคยผ่านทุกข์กันมาทุกข์คน เราเคยทุกข์เคยยาก เคยทุกข์จนเราจะไม่มีทางออกมาทั้งนั้นเลย แล้วทุกข์มันไปไหน? ทุกข์มันก็เกิดดับ เห็นใหม่

สิ่งที่ทุกข์มันเกิดดับ “สิ่งใดเป็นอนิจจัง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา” ทุกข์มันแปรสภาพไป ทุกข์มันเกิดดับ แปรสภาพอยู่ตลอดเวลา แต่มันมีเชื้อนี้ยิ่งน่ากลัว ถ้าอย่างนี้เป็นวัฏณะ เราทำลายหมดแล้วคือจบกันนะ แต่นามธรรมนี้มันเกิดตาย ไปเกิดเป็นพรหมมันก็ไปทุกข์อยู่บนพรหม ไปเกิดเป็นเทวดา ก็ทุกข์อยู่บนเทวดา ไปเกิดเป็นมนุษย์ก็ทุกข์อยู่บนมนุษย์ ไปเกิดในนรกอเวจีไม่ต้องพูดเลย มันเป็นทุกข์โดยข้างนอกข้างใน เพราะจิตมันก็เป็นทุกข์ สภาวะมันก็เป็นทุกข์ สภาวะคือสถานะของนรกไป มันทุกข์ข้างนอก มันทุกข์ข้างในนะ นี่เรายังมีสุขบ้างทุกข์บ้างนะมนุษย์เนี่ย

ทุกข์นี้เป็นอริยสัจ ทุกข์นี้เป็นความจริง สิ่งที่เป็นความจริง เราเกิดมาพบพระพุทธศาสนา ศาสนาสำคัญมากนะ นี่ย้อนกลับมาทำลายอัตตานุภวัติ ถ้าทำลายอัตตานุภวัติ เห็นใหม่ บุคคล ๘ จำพวก มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑ ถ้าทำลายสิ่งนี้ได้ ทำลายหัวใจ ทำลายผู้รู้ที่ว่าง ทำลายความว่าง ทำลายผู้รู้ที่ว่างต่างๆ ทั้งสิ้น มันออกไปนอกสมมุติเลย วิมุตตินั้นนอกสมมุติ พูดออกมาเป็นต่างๆ ไม่ได้ สิ่งที่อยู่ใจพูดออกมาเป็นสมมุติไม่ได้ แต่สื่อสารกันโดยสมมุติ ถึงเอาสมมุติมาเทศนาว่าการกัน

ธรรมจักรขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นอันหนึ่ง ธรรมจักรฯ ในพระไตรปิฎกนี้เป็นกิริยาของธรรม ที่ออกจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ออกมาเป็นวิชาการให้ผู้ก้าวเดินตาม แล้วพระอัญญาโกณฑัญญะทำได้จริง วิชาการที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในพระไตรปิฎกก็ยังอยู่นั้น แล้วพระอัญญาโกณฑัญญะใช้ปัญญาใคร่ครวญตามจากธรรมจักรฯ นั้น แล้วก็ไปดวงตาเห็นธรรมจากใจของพระอัญญาโกณฑัญญะ เห็นใหม่ มันเป็นสมบัติของพระอัญญาโกณฑัญญะ มันเป็นสมบัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วถ้าเราประพฤติปฏิบัติ มันก็จะ เป็นสมบัติของเรา เป็นสมบัติของเรา เป็นสมบัติส่วนตัว เป็นสมบัติของจิตดวงนั้น

แต่ธรรมที่มีอยู่แล้วนี้เป็นสภาวะธรรมอย่างนี้ด้วย ธรรมมีอยู่แล้ว สภาวะธรรมมีอยู่แล้ว อันนี้เป็นสาธารณะ สิ่งที่เป็นสาธารณะ คือมันมีอยู่คงที่ของเขา แต่เพราะเราเป็นบุคคล เราเป็นทุกข์ เราถึงเป็นคนที่ไม่ทุกข์ แบกทุกข์ แบกยากอยู่ที่นี่ แล้วถ้าเรากำจัดทุกข์ของเราด้วยความเพียรของเรา ด้วยปัญญาของเรา ด้วยมรรคญาณของเรา เราจะประสบความสำเร็จ ความสุขของการที่มันทุกข์ยาก ที่เรานั่งคอยตกกันอยู่ที่นี่ ที่เราทุกข์เรายากอยู่ที่นี่ เราทุกข์เรายากเพื่ออะไร เราไม่ใช่คนเสียสตินะ จะมาทุกข์กันฟรีๆ เราเป็นคนมีสติ

โลกเขา ขนาดที่ว่าเขาเพลนไปในโลก เขายังพอใจทุกข์ เราเป็นคนที่จะมาทำสร้างสมขึ้นมาเพื่อจะเอาความทุกข์นี้มาทำลายความทุกข์อันที่มันอยู่กับใจใจ ความทุกข์ในการทำ ความเพียร ความทุกข์ในการตัดแปลงตน ความทุกข์โดยการขึ้นใจ ความทุกข์โดยที่มันอยากแล้วไม่ทำตามมัน ความทุกข์ที่มันไม่อยากจะทำก็บังคับมันทำ สิ่งนี้เพื่อจะให้มันสะอาด เพื่อให้มันบริสุทธิ์ เพื่อจะให้มันเป็นธรรมของเราใจ

ทุกข์ก็รู้ว่าทุกข์ สุขก็รู้ว่าสุข มันปล่อยวางก็รู้ว่ามันปล่อยวาง มันสมมุจเฉพหามันขาดออกไปจากใจ ก็ให้มันรู้ออกไปจากใจ อย่างที่ว่ามันเกิดโดยดวงตาใสๆ นี้ ไม่ใช่เกิดในวิญญะ ไม่ใช่เกิดในวิญญะนะ โอบปาดิจะไปเกิดก็ยังไม่รู้เลย ไปเกิดเป็นเทวดาแล้วก็ยังไม่ว่าเกิดอย่างไรเลย แต่มันเป็นแรงกรรมขับเคลื่อนไป เห็นไหม การเกิดในวิญญะ การเกิดโดยไม่รู้ การเกิดในธรรม เกิดโดยรู้ เกิดโดยเห็น เกิดโดยสัมผัส เกิดโดยความเข้าใจ มันถึงอหังการ มันถึงรู้แจ้งใจ มันถึงว่ากิเลสหน้าใหม่มันจะมาหลอกใจคนที่รู้ กิเลสที่มันหลอกอยู่นี้มันไปหลอกอวิชชาที่ในใจไม่รู้ นั่นละมันถึงหลอกได้ แต่ถ้าหัวใจมันรู้กิเลสตัวไหนจะมาหลอกใจมัน...หลอกไม่ได้

ในที่มืด เด็กมันกลัวสิ่งต่างๆ วิตกวิจารณ์ขึ้นมา ในที่มืดเราจะไม่เห็นสิ่งใดเลย ในที่สว่าง เราจะเห็นตลอด จิตของเราโค่นอวิชชาปกคลุมอยู่ อยู่ในที่มืดเราวิตกวิจารณ์ วิตกวิจารณ์จนชีวิตประจำวันนี้วิตกวิจารณ์ไปทุกอย่างเลย แต่ถ้าในที่สว่างนะ เราจะมองเห็นสิ่งต่างๆ ทั้งหมดเลย แล้วอยู่กับปัจจุบันธรรมใจ สิ่งนี้มันเป็นเรื่องธรรมชาติ คูลิ พายุสิ่งต่างๆ มันเปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติของเขา เราจะไปตื่นเต้นอะไรกับธรรมชาติ ชีวิตนี้มีเท่านี้ มันไม่เห็นมีอะไรต่างเลย อยู่ในที่มืด เราจะทุกข์ เราจะวิตกกังวล อยู่ในที่สว่างเราจะมีความสุข จิตจะสว่างมากถ้าทำลายอวิชชาเอวัง